

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (prvo vijeće)

7. studenoga 2019.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Direktiva 93/13/EEZ – Članak 3. stavak 1. – Članak 6. stavak 1. – Članak 7. stavak 1. – Direktiva 2008/48/EZ – Članak 10. stavak 2. – Ugovori o potrošačkim kreditima – Zakonitost osiguranja potraživanja iz tog ugovora bjanko mjenicom – Zahtjev za plaćanje mjeničnog duga – Opseg sudačke ovlasti”

U spojenim predmetima C-419/18 i C-483/18,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koje su podnijeli Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie (Općinski sud Varšava Praga-Jug u Varšavi, Poljska) i Sąd Okręgowy w Opolu, II Wydział Cywilny Odwoławczy (Okružni sud u Opolu, II. građanski odjel za žalbe, Poljska), odlukama od 13. veljače i 3. srpnja 2018., koje je Sud zaprimio 26. lipnja odnosno 24. srpnja 2018., u postupcima

Profi Credit Polska S. A.

protiv

Bogumiła Włostowske,

Mariusza Kurpiewskog,

Kamila Wójcika,

Michała Konarzewskog,

Elżbiete Kondracke-Kłębecke,

Monike Karwowske,

Stanisława Kowalskog,

Anne Trusik,

Adama Lizoña,

Włodzimierza Lisowskog (C-419/18),

i

Profi Credit Polska S. A.

* Jezik postupka: poljski

protiv

OH (C-483/18),

SUD (prvo vijeće),

u sastavu: J.-C. Bonichot, predsjednik vijeća, R. Silva de Lapuerta, potpredsjednica Suda, M. Safjan, L. Bay Larsen i C. Toader (izvjestiteljica), suci,

nezavisni odvjetnik: H. Saugmandsgaard Øe,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za poljsku vladu, B. Majczyna, u svojstvu agenta,
- za češku vladu, M. Smolek, J. Vlácil i S. Šindelková, u svojstvu agenata,
- za Europsku komisiju, G. Goddin, K. Herbout-Borczak i N. Ruiz García, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjevi za prethodnu odluku odnose se na tumačenje članka 3. stavka 1., članka 6. stavka 1. i članka 7. stavka 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95., str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.) kao i odredaba Direktive 2008/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o ugovorima o potrošačkim kreditima i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 87/102/EEZ (SL 2008., L 133., str. 66. i ispravci SL 2009., L 207, str. 14., SL 2010., L 199, str. 40., SL 2011., L 234, str. 46., SL 2015. L 36., str. 15.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 13., str. 58. i ispravak SL 2014., L 283, str. 66.).
- 2 Ti su zahtjevi upućeni u okviru spora između društva Profi Credit Polska S. A. i Bogumiłe Włostowske, Mariusza Kurpiewskog, Kamila Wójcika, Michała Konarzewskog, Elżbiete Kondracke-Kłębecke, Monike Karwowske, Stanisława Kowalskog, Anne Trusik, Adama Lizońa i Włodzimierza Lisowskog te u okviru spora između društva Profi Credit Polska S. A. i osobe OH, u vezi sa zahtjevima za isplatu mjeničnih dugova proizišlih iz ugovora o zajmu na temelju vlastitih bjanko mjenica koje su potonji izdali.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 93/13

- 3 Dvadeseta i dvadesetčetvrta uvodna izjava Direktive 93/13 glase:

„budući da bi se ugovori trebali sastavljati jasnim, razumljivim jezikom, potrošač bi zapravo trebao dobiti mogućnost da pregleda sve odredbe i, u slučaju kakvih dvojbi, trebalo bi prevagnuti tumačenje koje je za potrošača najpovoljnije;

[...]

budući da sudovi ili upravna tijela država članica moraju na raspolaganju imati odgovarajuća i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalne primjene nepoštenih odredaba u potrošačkim ugovorima.”

- 4 Članak 1. stavak 1. te direktive predviđa:

„Svrha ove Direktive je uskladiti zakone i druge propise država članica koji se odnose na nepoštene odredbe u ugovorima koji se sklapaju između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača.”

- 5 Članak 3. stavak 1. navedene direktive glasi:

„Ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlih iz ugovora.”

- 6 Članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 glasi:

„Procjena o tome jesu li neke odredbe nepoštene ne odnosi se na definiciju glavnog predmeta ugovora ni na primjerenost cijene i naknade na jednoj strani, i isporučene usluge i robu, na drugoj, sve dok su te odredbe jasno i razumljivo sastavljene.”

- 7 U skladu s člankom 5. te direktive:

„U slučaju ugovora u kojima se potrošaču sve ili određene odredbe nude u pisanom obliku, te odredbe uvijek moraju biti sročene jasno i razumljivo. Ako postoji sumnja oko značenja neke odredbe, prednost ima tumačenje koje je najpovoljnije za potrošača. [...]”

- 8 Članak 6. stavak 1. navedene direktive glasi:

„Države članice utvrđuju da u ugovoru koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sklopio s potrošačem prema nacionalnom pravu nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošača, a da ugovor u tim uvjetima i dalje obvezuje stranke ako je u stanju nastaviti važiti i bez tih nepoštenih odredaba.”

- 9 Članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 formuliran je na sljedeći način:

„U interesu potrošača i tržišnih konkurenata države članice osiguravaju da postoje primjerena i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalnog korištenja nepoštenih odredaba u ugovorima koji prodavatelji robe i pružatelji usluga sklapaju s potrošačima.”

Direktiva 2008/48

- 10 Kao što je to navedeno u njezinu članku 1., svrha Direktive 2008/48 jest usklađivanje određenih aspekata zakonodavstva država članica u području ugovora o potrošačkim kreditima.
- 11 U članku 10. stavku 2. te direktive nabrojene su, među ostalim, informacije koje treba jasno i sažeto uključiti u ugovore o kreditu.
- 12 Članak 14. navedene direktive utvrđuje pravo na povlačenje bez navođenja razloga, u okviru ugovora o kreditu i u korist potrošača.
- 13 Članak 17. Direktive 2008/48, naslovljen „Ustup prava”, u stavku 1. određuje:

„U slučaju ustupa trećoj strani vjerovnikovih prava prema ugovoru o kreditu ili samog ugovora, potrošač ima pravo uz prigovore koje ima prema novom vjerovniku, isticati i sve one prigovore koje je mogao istaknuti izvornom vjerovniku, uključujući i prijeboj ako je to potonjem dopušteno u predmetnoj državi članici.”

- 14 Članak 19. te direktive precizira načine izračuna efektivne godišnje kamatne stope za potrošački ugovor.
- 15 Članak 22. navedene direktive, naslovljen „Usklađivanje i imperativna narav ove direktive”, navodi:

„1. Ako ova Direktiva sadrži usklađene odredbe, države članice ne smiju zadržati niti uvoditi nove odredbe u svoje nacionalno pravo osim onih utvrđenih ovom Direktivom.

2. Države članice osiguravaju da se potrošači ne smiju odreći prava koja su im prenijeta odredbama nacionalnog prava o provedbi ove Direktive ili su u skladu s ovom Direktivom.

3. Nadalje, države članice osiguravaju da se odredbe koje one donesu u provedbi ove Direktive ne mogu zaobići kao rezultat načina formuliranja ugovora, posebno integriranjem povlačenja tranše ili ugovora o kreditu koji potpadaju pod područje primjene ove Direktive u ugovore o kreditu čija bi narav ili svrha omogućili izbjegavanje njegove primjene.

4. Države članice poduzimaju potrebne mjere kako bi osigurale da potrošači ne izgube zaštitu koju im daje ova Direktiva odabirom prava neke treće zemlje kao prava koje se primjenjuje na ugovor o kreditu ako je ugovor o kreditu u tijesnoj vezi s državnim područjem jedne države članice ili većeg broja država članica.”

- 16 Na temelju članka 23. iste direktive, naslovljenog „Sankcije”:

„Države članice utvrđuju pravila o sankcijama koje se primjenjuju na povrede nacionalnih odredaba koje se donose na temelju ove Direktive i poduzimaju sve mjere potrebne za osiguravanje njihove provedbe. Predviđene sankcije moraju biti učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće.”

Poljsko pravo

- 17 Članak 10. ustava pravo wekslowe (Zakon o mjenici) od 28. travnja 1936., kako je izmijenjen (Dz. U. iz 2016., br. 160) (u daljnjem tekstu: Zakon o mjenici), propisuje da, ako je mjenica koja je pri izdavanju nepotpuna ispunjena protivno sklopljenim sporazumima, nepoštovanje tih ugovora ne može se prigovoriti donositelju, osim ako mjenicu nije stekao u lošoj vjeri ili ako je pri stjecanju postupao s krajnjom nepažnjom.

- 18 Ta je odredba primjenjiva na vlastitu mjenicu, na temelju članka 103. stavka 2. tog zakona.
- 19 Prema članku 17. navedenog zakona, osobe koje odgovaraju na temelju vlastite mjenice ne mogu protiv donositelja istaknuti prigovore koji se temelje na njihovim osobnim odnosima s izdavateljem vlastite mjenice ili ranijim donositeljima, osim ako donositelj prilikom stjecanja vlastite mjenice nije svjesno postupao na štetu dužnika.
- 20 Na temelju članka 101. Zakona o mjenici:
„Vlastita mjenica sadržava:
- (1) oznaku ‚vlastita mjenica‘ napisanu u samom tekstu isprave, na jeziku na kojem je sastavljena;
 - (2) bezuvjetno obećanje da će se platiti određena svota novca;
 - (3) oznaku dospjelosti;
 - (4) oznaku mjesta plaćanja;
 - (5) ime onoga komu se ili po čijoj se naredbi mora platiti;
 - (6) oznaku dana i mjesta gdje je vlastita mjenica izdana;
 - (7) potpis izdavatelja vlastite mjenice.”
- 21 Prema članku 233. stavcima 1. i 2. ustave – Kodeksa postępowania cywilnego (Zakonik o građanskom postupku) od 17. studenoga 1964., pročišćeni tekst, kako je izmijenjen (Dz. U. iz 2018., br. 155) (u daljnjem tekstu: ZGP), sud na temelju pomne analize svih elemenata ocjenjuje vjerodostojnost i dokaznu snagu predloženih dokaza. Na istoj osnovi sud ocjenjuje kako tumačiti odbijanje podnošenja dokaza ili svakog drugog čina jedne stranke kojim se otežava utvrđenje činjeničnog stanja u postupku koji se pred njim vodi.
- 22 Na temelju članka 248. stavka 1. ZGP-a, svatko je dužan na zahtjev suda, u određenom ili propisanom roku, podnijeti svaku ispravu koja se nalazi u njegovu posjedu i koja predstavlja dokaz činjenice koja je relevantna za razrješenje spora, osim ako ta isprava sadržava povjerljive podatke.
- 23 Iz članka 321. stavka 1. ZGP-a proizlazi da sud ne smije „donijeti odluku o traženju koje nije dio zahtjeva i odlučiti izvan granica zahtjeva”.
- 24 U skladu s člankom 339. stavcima 1. i 2. tog zakonika, presuda zbog izostanka donosi se kada se tuženik nije pojavio na raspravi i nije podnio svoje pisano ili usmeno očitovanje. U tom slučaju obavijesti koje je iznio tužitelj smatraju se istinitim navodima koji se zasnivaju na činjenicama iz tužbe ili podnesaka dostavljenih tuženiku prije rasprave, osim ako izazivaju sumnju ili ako se smatraju zlouporabom zakona.
- 25 Odredbe Direktive 2008/48 prenesene su u poljsko pravo posredstvom ustave o kredycie konsumencki (Zakon o potrošačkim kreditima) od 12. svibnja 2011., pročišćeni tekst, kako je izmijenjena (Dz. U. iz 2016., br. 1528) (u daljnjem tekstu: Zakon o potrošačkim kreditima). Članak 41. tog zakona određuje:
„1. Vlastita mjenica [...] potrošača koja se vjerovniku predaje u svrhu izvršenja ili osiguranja činidbe koja proizlazi iz ugovora o potrošačkom kreditu sadržava odredbu ‚ne po naredbi‘ ili drugu odredbu istog značenja.

2. Ako vjerovnik prihvati vlastitu mjenicu [...] koja ne sadržava odredbu ‚ne po naredbi‘ i ako tu vlastitu mjenicu [...] prenese na drugu osobu, obvezan je naknaditi potrošaču štetu nastalu plaćanjem vlastite mjenice [...]

3. Odredbe stavka 2. primjenjuju se i u slučaju kada vlastita mjenica ili ček protiv vjerovnikove volje dospije u posjed druge osobe.

[...]”

Glavni postupci i prethodna pitanja

Predmet C-419/18

- 26 Profi Credit Polska poljsko je trgovačko društvo čiji je predmet poslovanja, u prevladavajućem dijelu, odobravanje kredita. To je društvo sa svakim od dužnika sklopilo ugovore o potrošačkom kreditu, naplata kojih je osigurana izdavanjem nepotpune vlastite mjenice nazvane „vlastita bjanko mjenica”, na koju u početku nije bio upisan nikakav iznos. Zbog neizvršavanja ugovornih obveza korisnika kredita, Profi Credit Polska, u čiju su korist ujedno te vlastite mjenice i izdane, ispunio je potonje upisom iznosa.
- 27 Od 2016. Profi Credit Polska podnio je sudu koji je uputio zahtjev različite zahtjeve za plaćanje iznosa naznačenih u navedenim mjenicama.
- 28 Taj sud navodi da se u svim sporovima koji teku pred njim naplata potraživanja traži isključivo na temelju vlastitih mjenica (u daljnjem tekstu: mjenični odnos). Budući da tužitelj nije podnio ugovore o kreditu, navedeni sud samo u prvom sporu o kojem je riječ, zahvaljujući tuženiku, raspolaže ugovorom na temelju kojeg je nastao pravni odnos iz kojeg proizlazi mjenična obveza (u daljnjem tekstu: temeljni odnos). U svim drugim predmetima tuženici se nisu očitovali. Prema tome, taj isti sud odlučio je odbiti zahtjev tužitelja za izdavanje platnog naloga u tim predmetima te u njima provesti redovni postupak.
- 29 Sudu koji je uputio zahtjev dvojbeno je, kao prvo, može li, prema direktivama 93/13 i 2008/48, prodavatelj robe ili pružatelj usluga kao zajmodavac posredstvom vlastite bjanko mjenice koju mu je izdao zajmoprimac osigurati naplatu novčanog potraživanja od zajmoprimca koje proizlazi iz ugovora o potrošačkom kreditu.
- 30 Taj sud objašnjava da je izdavanjem vlastite mjenice nastala apstraktna obveza. Iz nacionalnih propisa proizlazi da je, u slučaju tužbe za plaćanje zasnovane na vlastitoj mjenici, opseg sudskog nadzora ograničen na mjenični odnos i ne može se proširiti na temeljni odnos iz kojeg je mjenični odnos proizišao. Prema tom sudu, nemogućnost ispitivanja po službenoj dužnosti mogu li se odredbe ugovora na kojem se zasniva temeljni pravni odnos, iz kojeg proizlazi mjenični odnos, proglasiti nepoštenim uvjetima ne proizlazi iz postupovnih ograničenja, nego isključivo iz specifične dokazne snage vlastite mjenice kao osnove koja obuhvaća dužnikovu obvezu.
- 31 Sud koji je uputio zahtjev navodi da vlastita bjanko mjenica, radi poštovanja zahtjeva koji proizlaze iz članaka 10. i 103. Zakona o mjenici, uvijek podrazumijeva sklapanje sporazuma između izdavatelja i korisnika, kojim se određuje način ispunjavanja vlastite mjenice (u daljnjem tekstu „mjenični sporazum”). Prema nacionalnoj sudskoj praksi, taj sporazum ima učinak „omogućavanja dužniku prava na prigovor” prvom vjerovniku „koji nije ispunio vlastitu mjenicu sukladno odredbama sporazuma, što upućuje, naime, na slabljenje apstraktne prirode mjenice”.

- 32 Stoga, prema mišljenju navedenog suda, nema sumnje da sud pred kojim su pokrenuti postupci poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku smije samo povodom prigovora koji je istaknuo dužnik provjeriti je li mjenica ispunjena u skladu sa zaključenim sporazumom. U mjeničnim postupcima nacionalni sud stoga ne raspolaže pravnom osnovom da po službenoj dužnosti ispita temeljni pravni odnos, osim ako tuženik istakne prigovore, što može imati za posljedicu proširenje parnice na način da u nju bude uključen i temeljni odnos.
- 33 Kao drugo, sud koji je uputio zahtjev pita se o opsegu vlastitih ovlasti u okviru tužbe za plaćanje koju je na temelju vlastite mjenice podnio prodavatelj robe ili pružatelj usluga protiv potrošača. Naime, u smislu sudske prakse Suda o ovlastima i obvezama nacionalnog suda pred kojim se vode parnice iz područja primjene Direktive 93/13, a osobito u vezi s obvezom ispitivanja po službenoj dužnosti nepoštenosti uvjeta iz ugovora koji ispituje, taj sud želi znati je li takva sudska praksa jednako primjenjiva i na odredbe ugovora zaključenog s potrošačem u parnici u kojoj prodavatelj robe ili pružatelj usluga traži plaćanje svojeg potraživanja na temelju vlastite bjanko mjenice, kojom se osigurava naplata tog potraživanja. Upiti tog suda odnose se isto tako i na utjecaj takvog ispitivanja u odnosu na načelo dispozitivnosti, kako je navedeno u članku 321. stavku 1. ZGP-a, prema kojem sud ne može odlučivati o zahtjevu koji nije iznesen u tužbi niti može odlučiti izvan granica tužbenog zahtjeva.
- 34 U tim je okolnostima Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie (Općinski sud Varšava Praga-Jug u Varšavi, Poljska) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:
- „1. Protivi li se članku 3. stavku 1., članku 6. stavku 1. i članku 7. stavku 1. Direktive 93/13 i Direktivi 2008/48, a osobito njezinu članku 10., članku 14., članku 17. stavku 1. i članku 19., odredba nacionalnog prava kojom se dopušta uporaba vlastite bjanko mjenice kao instrumenta osiguranja tražbine vjerovnika koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluga prema korisniku kredita koji je potrošač?
2. Treba li članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 tumačiti na način da se tim odredbama sudu koji odlučuje u predmetu iz prvog pitanja nalaže obveza da po službenoj dužnosti ispita sadržavaju li ugovorne odredbe, kojima se oblikuje temeljni odnos za mjeničnu obvezu, nepoštene odredbe, čak i kada prodavatelj robe ili pružatelj usluga koji je tužitelj svoju tražbinu temelji isključivo na vlastitoj mjenici?”

Predmet C-483/18

- 35 Glavni postupak koji se vodi između društva Profi Credit Polska i osobe OH odnosi se na okolnosti usporedive s onima iz predmeta C-419/18.
- 36 Svojom presudom od 15. svibnja 2017. Sąd Rejonowy w Opolu (Općinski sud u Opolu, Poljska) odbio je tužbu koju je podnijelo društvo Profi Credit Polska protiv osobe OH radi plaćanja iznosa od 9494,21 poljskih zlota (PLN) (oko 2211,69 eura).
- 37 Iako su bili ispunjeni uvjeti za donošenje presude zbog izostanka, sud prvog stupnja odbio je zahtjev društva Profi Credit Polska zbog sumnji koje je taj sud, s obzirom na to da nije mogao analizirati ugovorne odredbe o zajmu, imao o stvarnom sadržaju ugovorne veze između stranaka. Naime, iako je navedeni sud tražio od društva Profi Credit Polska da dostavi mjenični sporazum i ugovor o zajmu, tom zahtjevu nije udovoljeno. Osim toga, iz drugih standardnih ugovora koje je zaključilo to društvo proizlazi da postoji znatna razlika između pozajmljenog iznosa i iznosa koji se treba vratiti.
- 38 Društvo Profi Credit Polska podnijelo je žalbu na prvostupanjsku odluku, smatrajući da je radi naplate mjenice trebalo samo podnijeti tu mjenicu, valjano ispunjenu i potpisanu.

- 39 Sud koji je uputio zahtjev dvoji može li sud kojem je prodavatelj robe ili pružatelj usluga podnio tužbu na temelju mjenice (u daljnjem tekstu: korisnik) protiv potrošača ispitati po službenoj dužnosti prigovore koji se odnose na temeljni odnos, kada raspolaže informacijama o mogućoj protupravnosti tog odnosa, iako ne raspolaže ugovorom o potrošačkom kreditu. Nakon što je podsjetio na to da nacionalni sud posebnu važnost pridaje mjeničnom sporazumu u slučaju vlastite bjanko mjenice, navedeni sud ističe da mjenična obveza proizlazi iz tog sporazuma, čak i ako obveza i pravo koje joj odgovara nastaju tek nakon što korisnik ispuni obrazac vlastite mjenice.
- 40 U tim je okolnostima Sąd Okręgowy w Opolu, II Wydział Cywilny Odwoławczy (Okružni sud u Opolu, II. građanski odjel za žalbe, Poljska) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Trebaju li odredbe Direktive 93/13, posebno njezin članak 3. stavke 1. i 2., članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1., kao i odredbe Direktive 2008/48, posebno njezin članak 22. stavak 3., tumačiti na način da se one protive shvaćanju članka 10. Zakona o mjenici u vezi s člankom 17. tog zakona, po kojem nije dopušteno sudu postupati po službenoj dužnosti u slučaju kada je, na temelju materijala koji ne potječu od stranaka u sporu, snažno i obrazloženo uvjeren da je ugovor koji je izvor temeljnog odnosa barem dijelom nevaljan, a tužitelj postavlja zahtjev da se ispune obveze iz vlastite bjanko mjenice, dok tuženik na to ne iznosi prigovore te se ponaša pasivno?”

O prethodnim pitanjima

Uvodne napomene

- 41 Prije svega, važno je istaknuti da Direktiva 2008/48 nije provela usklađivanje korištenja vlastitom mjenicom kao osiguranjem plaćanja potraživanja koja proizlaze iz ugovora o potrošačkom kreditu, tako da njezin članak 22. nije primjenjiv na okolnosti poput onih u glavnim predmetima (vidjeti u tom smislu presudu od 13. rujna 2018., Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, t. 34. do 37.).
- 42 Nadalje, pravo odustajanja ili izračun efektivne godišnje kamatne stope nisu predmet glavnih postupaka, tako da ni članci 14. i 19. te direktive u takvim okolnostima također nisu primjenjivi.
- 43 Konačno, članak 17. navedene direktive također nije relevantan, s obzirom na to da se prethodna pitanja ne odnose na ustup prava davatelja zajma trećemu, što predviđa taj članak.
- 44 Prema tome, budući da članci 14., 17., 19. i 22. Direktive 2008/48 nisu relevantni za glavne postupke, bit će odgovoreno samo na pitanja postavljena u odnosu na članak 3. stavak 1., članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 kao i na članak 10. Direktive 2008/48.

Prvo pitanje u predmetu C-419/18

- 45 Svojim prvim pitanjem Sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 3. stavak 1., članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 kao i članak 10. Direktive 2008/48 tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, koji omogućuje osiguranje naplate potraživanja iz ugovora o potrošačkom kreditu, zaključenog između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača, posredstvom vlastite bjanko mjenice.
- 46 Uvodno valja istaknuti da je u politikama Unije zaštita potrošača – koji se nalaze u podređenom položaju u odnosu na trgovce pa ih se stoga treba smatrati manje informiranima, ekonomski slabijima i pravno manje iskusnima u odnosu na njihove suugovaratelje – sadržana u članku 169. UFEU-a i u članku 38. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (presuda od 27. ožujka 2019., slewo, C-681/17, EU:C:2019:255, t. 32. i navedena sudska praksa).

- 47 U tom kontekstu, s jedne strane valja podsjetiti na to da su, u skladu s člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13, sudovi koji su uputili zahtjev obvezni izuzeti iz primjene nepoštene odredbe kako one ne bi imale obvezujuće učinke na potrošača, osim ako se potrošač tomu protivi (presuda od 26. ožujka 2019., Abanca Corporación Bancaria i Bankia, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, t. 52. i navedena sudska praksa). S druge strane, prema članku 7. stavku 1. te direktive, u vezi s njezinom dvadesetčetvrtom uvodnom izjavom, u interesu potrošača i tržišnih konkurenata, države članice osiguravaju da postoje primjerena i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalnog korištenja nepoštenih odredaba u ugovorima koje prodavatelji robe ili pružatelji usluga sklapaju s potrošačima (presuda od 3. travnja 2019., Aqua Med, C-266/18, EU:C:2019:282, t. 42. i navedena sudska praksa).
- 48 Važno je, kao prvo, istaknuti da, ako nacionalni propisi o kojima je riječ u glavnom postupku omogućavaju izdavanje vlastite mjenice kao instrumenta osiguranja plaćanja potraživanja koje proizlazi iz ugovora o potrošačkom kreditu, tada obveza izdavanja takve vlastite mjenice ne proizlazi iz tih propisa, nego iz ugovora o potrošačkom kreditu koji su stranke sklopile.
- 49 Valja također istaknuti da vlastite mjenice o kojima je riječ u glavnom postupku sadržavaju određene specifične karakteristike. Naime, treba zaključiti da su te mjenice u početku bile nepotpune jer su bile izdane bjanko, odnosno bez naznake iznosa. Iznose je na te vlastite mjenice naknadno i jednostrano dopisivao prodavatelj robe ili pružatelj usluga.
- 50 U tom pogledu, iz članaka 10. i 101. Zakona o mjenici proizlazi da je, iako naznaka dugovanog iznosa u pravilu predstavlja uvjet valjanosti mjenice, moguće izdati vlastitu bjanko mjenicu, pod uvjetom da mjenični sporazum odredi načine prema kojima će zajmodavac moći navedenu mjenicu naknadno na dopušten način ispuniti.
- 51 Prema članku 1. stavku 1. i članku 3. stavku 1. Direktive 93/13, ona se, pak, primjenjuje na odredbe ugovora zaključenih između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača o kojima se nisu vodili pojedinačni pregovori (presude od 9. rujna 2004., Komisija/Španjolska, C-70/03, EU:C:2004:505, t. 31. i od 9. studenoga 2010., VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, t. 50. kao i rješenje od 14. rujna 2016., Dumitraș, C-534/15, EU:C:2016:700, t. 25. i navedena sudska praksa).
- 52 Budući da je, s jedne strane, plaćanje potraživanja koje proizlazi iz potrošačkog ugovora osigurano odredbom koja traži izdavanje vlastite bjanko mjenice i da, s druge strane, nacionalni propis traži zaključenje mjeničnog sporazuma, ta odredba i taj sporazum obuhvaćeni su područjem primjene Direktive 93/13.
- 53 Kao drugo, Direktiva 93/13 nalaže državama članicama da predvide mehanizam koji osigurava da svaka ugovorna odredba o kojoj se nije pojedinačno pregovaralo može biti podvrgnuta ispitivanju kako bi se ocijenilo je li eventualno nepoštena. S tim u vezi, nacionalni je sud dužan utvrditi, uzimajući u obzir kriterije navedene u članku 3. stavku 1. i članku 5. Direktive 93/13, ispunjava li takva odredba, s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja, zahtjeve savjesnosti i poštenja, ravnoteže i transparentnosti, kako ih postavlja ta direktiva (presuda od 26. ožujka 2019., Abanca Corporación Bancaria i Bankia, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, t. 50. i navedena sudska praksa).
- 54 Na temelju članka 3. stavka 1. navedene direktive, odredba potrošačkog ugovora o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka proizišlima iz ugovora.
- 55 Prema ustaljenoj praksi Suda, radi utvrđenja može li se odredba smatrati „nepoštenom” nacionalni sud mora provjeriti je li prodavatelj robe ili pružatelj usluga, kada na pošten i pravedan način posluje s potrošačem, mogao razumno očekivati da će ovaj prihvatiti takvu odredbu nakon pregovora (vidjeti u tom smislu presudu od 14. ožujka 2013., Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, t. 69. kao i rješenje od 22. veljače 2018., Lupean, C-119/17, neobjavljeno, EU:C:2018:103, t. 30. i navedenu sudsku praksu).

- 56 Valja još istaknuti da se ni za odredbu koja obvezuje zajmoprimca da izda vlastitu bjanko mjenicu radi osiguranja zajmodavčeva potraživanja po osnovi tog ugovora ni za mjenični sporazum ne može smatrati da se odnose na definiciju glavnog predmeta ugovora ili na primjerenost cijene i naknade, s jedne strane, te zauzvrat isporučene usluge i robe, s druge strane, u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 93/13.
- 57 Osim toga, prilikom ocjenjivanja moguće nepoštenosti te odredbe i mjeničnog sporazuma trebat će se istodobno voditi računa o zahtjevu značajne neravnoteže i zahtjevu transparentnosti, koji proizlazi iz članka 5. Direktive 93/13. Naime, ustaljena je sudska praksa Suda da je informiranje prije sklapanja ugovora o ugovornim uvjetima i posljedicama sklapanja ugovora od temeljne važnosti za potrošača. Potonji osobito na osnovi te informacije donosi odluku o tome želi li biti obavezan uvjetima koje je prethodno sastavio prodavatelj robe ili pružatelj usluga (presuda od 21. prosinca 2016., Gutiérrez Naranjo i dr., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, t. 50. i navedena sudska praksa).
- 58 Iz toga slijedi na nacionalni sud, pred kojim su pokrenute parnice poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku, mora utvrditi je li potrošač primio sve informacije koje mogu biti od utjecaja na opseg njegovih obveza i koje mu omogućavaju da ocijeni, među ostalim, postupovne posljedice instrumenta osiguranja potraživanja koje proizlaze iz ugovora o potrošačkom zajmu posredstvom vlastite bjanko mjenice i mogućnost naknadnog plaćanja tog potraživanja isključivo na temelju te mjenice. U okviru te ocjene, i u skladu s dvadesetom uvodnom izjavom Direktive 93/13, od odlučujuće je važnosti pitanje je li predmetna odredba ugovora sastavljena jasnim, razumljivim jezikom i je li potrošač doista imao mogućnost upoznati se s njezinim sadržajem.
- 59 Treba još ponoviti da je Sud već presudio da članak 10. stavak 2. Direktive 2008/48 nalaže nacionalnom sudu, pred kojim se vodi spor o tražbinama koje se temelje na ugovoru o kreditu u smislu te direktive, da po službenoj dužnosti ispita poštovanje obveze pružanja informacije predviđene tom odredbom te da poduzme mjere koje su propisane nacionalnim pravom u slučaju takve povrede, pod uvjetom da sankcije pritom ispunjavaju zahtjeve iz članka 23. navedene direktive (presuda od 21. travnja 2016., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, t. 74.).
- 60 S obzirom na prethodna razmatranja, na prvo pitanje u predmetu C-419/18 valja odgovoriti da članak 1. stavak 1., članak 3. stavak 1., članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da im se ne protivi nacionalni propis poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, kojim se, kako bi se osigurala naplata potraživanja iz ugovora o potrošačkom kreditu, zaključenog između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača, omogućuje da korisnik kredita izda vlastitu bjanko mjenicu i koji uvjetuje dopuštenost takvog izdavanja vlastite mjenice prethodnim sklapanjem mjeničnog sporazuma kojim se određuju uvjeti pod kojima se ta vlastita mjenica može ispuniti, pod uvjetom da su, što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri, ta odredba i taj sporazum u skladu s člancima 3. i 5. te direktive i člankom 10. Direktive 2008/48.

Drugo pitanje u predmetu C-419/18 i pitanje u predmetu C-483/18

- 61 Drugim pitanjem u predmetu C-419/18 i pitanjem u predmetu C-483/18 sudovi koji su uputili zahtjeve u biti pitaju treba li članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 kao i članak 10. Direktive 2008/48 tumačiti na način da – kada u okolnostima poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku nacionalni sud izražava ozbiljne sumnje u osnovanost zahtjeva na temelju vlastite mjenice namijenjene osiguranju potraživanja koje proizlazi iz ugovora o potrošačkom kreditu i kada je tu mjenicu, koju je u početku izdavatelj izdao bjanko, korisnik naknadno ispunio – taj sud mora po službenoj dužnosti ispitati jesu li odredbe koje su ugovorile stranke nepoštene i u tom pogledu može zahtijevati od prodavatelja robe ili pružatelja usluga da podnese ispravu u kojoj su te odredbe utvrđene, tako da navedeni sud bude u mogućnosti osigurati poštovanje prava koja potrošači imaju na temelju tih direktiva.

- 62 U ovom predmetu pitanja sudova koji su uputili zahtjeve odnose se na dvije različite situacije, s obzirom na to da u prvom glavnom postupku, u predmetu C-419/18, nacionalni sud raspolaže ugovorom o potrošačkom kreditu, dok u drugom glavnom postupku to nije slučaj.
- 63 U prvoj situaciji iz sudske prakse Suda proizlazi da je sud, s obzirom na to da raspolaže nužnim činjeničnim i pravnim elementima, dužan po službenoj dužnosti procijeniti nepoštenost ugovornih odredaba (vidjeti u tom smislu presudu od 13. rujna 2018., Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, t. 42. i navedenu sudsku praksu).
- 64 U drugoj situaciji – a osobito u pogledu pojašnjenja suda koji je uputio zahtjev u predmetu C-483/18 u kojima on navodi da ne raspolaže ugovorom koji obvezuje stranke u glavnom postupku, ali da ima saznanja o sadržaju drugih ugovora kojima se prodavatelj robe ili pružatelj usluga uobičajeno koristi – važno je podsjetiti na to da se, iako se Direktiva 93/13, na temelju članka 3. stavka 1., primjenjuje na odredbe o kojima se nisu vodili pojedinačni pregovori, što uključuje, među ostalim, i standardne ugovore, ne može smatrati da sud „raspolaže činjeničnim i pravnim elementima” u smislu gore navedene sudske prakse samo zato što zna za određene modele ugovora kojima se prodavatelj robe ili pružatelj usluga koristi a da pritom navedeni sud ne posjeduje instrument u kojem se utvrđuje ugovor sklopljen između stranaka u postupku koji je pred njim u tijeku (vidjeti u tom smislu presudu od 13. rujna 2018., Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, t. 47.).
- 65 U tom pogledu poljska vlada u svojem očitovanju podnesenom Sudu objašnjava da nije rijedak slučaj da mjenični sporazum, iako čini pravni posao različit od ugovora o kreditu, bude zabilježen u okviru tog ugovora.
- 66 U svakom slučaju, iz ustaljene sudske prakse proizlazi da je na nacionalnom sudu da po službenoj dužnosti poduzme mjere izvođenja dokaza kako bi utvrdio ulazi li odredba ugovora koji je predmet spora koji se pred njim vodi i koji je sklopljen između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača u područje primjene Direktive i, u slučaju potvrdnog odgovora, ocijeni eventualnu nepoštenost takve odredbe (presude od 9. studenoga 2010., VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, t. 56.; od 14. lipnja 2012., Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, t. 44. i od 21. veljače 2013., Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, t. 24.). Naime, ako ne postoji djelotvoran nadzor moguće nepoštene naravi odredaba predmetnog ugovora, ne može se jamčiti poštovanje prava dodijeljenih Direktivom 93/13 (presuda od 13. rujna 2018., Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, t. 62. i navedena sudska praksa).
- 67 Iz toga slijedi da, kada je pred nacionalnim sudom pokrenuta parnica povodom zahtjeva koji se temelji na vlastitoj mjenici koja je u početku izdana bjanko, a kasnije ispunjena, namijenjenoj osiguranju potraživanja iz ugovora o potrošačkom kreditu, o čijoj osnovanosti taj sud ima ozbiljne sumnje, članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 nalažu da taj sud bude u mogućnosti tražiti podnošenje isprava na kojima se taj zahtjev temelji, uključujući mjenični sporazum, kada takav sporazum prema nacionalnim propisima predstavlja prethodni uvjet za izdavanje te vrste mjenice.
- 68 Važno je još naglasiti da prethodna razmatranja nisu u proturječju s načelom dispozitivnosti, na koje se poziva sud koji je uputio zahtjev. Naime, okolnost da nacionalni sud traži od podnositelja da podnese ispravu ili isprave koje služe kao temelj tog zahtjeva dio je postupka izvođenja dokaza jer takav zahtjev služi isključivo utvrđenju osnovanosti tužbe.
- 69 Što se tiče članka 10. stavka 2. Direktive 2008/48, kada nacionalni sud po službenoj dužnosti utvrdi njegovu povredu, dužan je poduzeti sve mjere koje proizlaze iz nacionalnog prava, bez čekanja da potrošač podnese takav zahtjev, pri čemu mora poštovati načelo kontradiktornosti (vidjeti u tom smislu presudu od 21. travnja 2016., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, t. 71. i navedenu sudsku praksu).

- 70 Nakon što je utvrdio, na temelju činjeničnih i pravnih elemenata kojima raspolaže ili o kojima je komunicirao nakon izvođenja dokaza po službenoj dužnosti u tom smislu, da je odredba obuhvaćena područjem primjene Direktive, ako nacionalni sud utvrdi da je riječ o nepoštenoj odredbi, taj je sud, po općem pravilu, dužan o tome obavijestiti stranke parnice te ih pozvati da se o njoj kontradiktorno raspravi, u obliku predviđenom nacionalnim postupovnim pravilima (presuda od 21. veljače 2013., Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, t. 31.).
- 71 U ovom slučaju, prema poljskoj vladi, članak 10. Zakona o mjenici ne predstavlja zapreku nacionalnom sudu da utvrdi da potraživanje zasnovano na vlastitoj mjenici ne postoji u dijelu koji se odnosi na iznos koji premašuje onaj koji proizlazi iz mjeničnog sporazuma. Takvo utvrđenje može uslijediti ne samo povodom prigovora potrošača nego i po službenoj dužnosti, na temelju primjene sudske prakse Suda u tom području. Isto tako, budući da mjenični sporazum predstavlja uvjet izdavanja vlastite, naknadno popunjene bjanko mjenice, njegova svrha leži upravo u uvedenoj ovlasti kontrole korištenja te vrste mjenice i iznosa koji je od sada upisan u nju.
- 72 Međutim, prema sudovima koji su uputili zahtjev, oni mogu provjeriti je li mjenica bila ispunjena u skladu sa zaključenim sporazumom samo povodom prigovora koji je uputio dužnik.
- 73 U tom pogledu važno je podsjetiti na to da je obveza države članice da poduzme sve potrebne mjere kako bi se postigao rezultat propisan određenom direktivom obvezujuća na temelju članka 288. trećeg podstavka UFEU-a i same direktive. Ta se obveza poduzimanja svih općih i posebnih mjera odnosi na sva tijela država članica, uključujući i sudove u okviru njihove nadležnosti (presuda od 21. travnja 2016., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, t. 76. i navedena sudska praksa).
- 74 U ovom slučaju iz ustaljene sudske prakse proizlazi da obveza da se po službenoj dužnosti ispita nepoštenost određenih odredbi i postojanje obveznog sadržaja u ugovoru o kreditu koji se tiče informacija predstavlja postupovno pravilo koje ide na teret nacionalnih tijela (presuda od 21. travnja 2016., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, t. 77. i navedena sudska praksa).
- 75 Stoga su nacionalni sudovi prilikom primjene unutarnjeg prava dužni, koliko je to moguće, tumačiti ga u skladu s tekстом i ciljem direktive u pitanju kako bi se postigao njome predviđen rezultat (presuda od 21. travnja 2016., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, t. 79. i navedena sudska praksa).
- 76 U tom kontekstu iz sudske prakse Suda proizlazi da, kada se ne može provesti tumačenje i primjena nacionalnog propisa sukladno zahtjevima Direktive 93/13, nacionalni sudovi imaju obvezu po službenoj dužnosti ispitati jesu li ugovorne odredbe dogovorene među strankama nepoštene, prema potrebi ne primjenjujući svaku odredbu nacionalnog prava ili nacionalnu sudsku praksu koja bi bila protivna takvom ispitivanju (vidjeti u tom smislu presude od 4. lipnja 2009., Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, t. 32., 34. i 35.; od 14. lipnja 2012., Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, t. 42. i navedenu sudsku praksu i od 18. veljače 2016., Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, t. 46.).
- 77 Iz toga slijedi da na drugo pitanje u predmetu C-419/18 i na pitanje u predmetu C-483/18 valja odgovoriti da članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 kao i članak 10. stavak 2. Direktive 2008/48 treba tumačiti na način da – kada u okolnostima poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku nacionalni sud izražava ozbiljne sumnje u osnovanost zahtjeva na temelju vlastite mjenice namijenjene osiguranju potraživanja koje proizlazi iz ugovora o potrošačkom kreditu i kada je tu mjenicu, koju je u početku izdavatelj izdao bjanko, korisnik naknadno ispunio – taj sud mora po službenoj dužnosti ispitati jesu li odredbe koje su ugovorile stranke nepoštene i u tom pogledu može zahtijevati od prodavatelja robe ili pružatelja usluga da podnese ispravu u kojoj su te odredbe utvrđene, tako da navedeni sud bude u mogućnosti osigurati poštovanje prava koja potrošači imaju na temelju tih direktiva.

Troškovi

- 78 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (prvo vijeće) odlučuje:

1. Članak 1. stavak 1., članak 3. stavak 1., članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima treba tumačiti na način da im se ne protivi nacionalni propis poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, kojim se, kako bi se osigurala naplata potraživanja iz ugovora o potrošačkom kreditu, zaključenog između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača, omogućuje da korisnik kredita izda vlastitu bjanko mjenicu i koji uvjetuje dopuštenost takvog izdavanja vlastite mjenice prethodnim sklapanjem mjeničnog sporazuma, kojim se određuju uvjeti pod kojima se ta vlastita mjenica može ispuniti, pod uvjetom da su, što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri, ta odredba i taj sporazum u skladu s člancima 3. i 5. te direktive i člankom 10. Direktive 2008/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o ugovorima o potrošačkim kreditima i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 87/102/EEZ.
2. Članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 kao i članak 10. stavak 2. Direktive 2008/48 treba tumačiti na način da – kada u okolnostima poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku nacionalni sud izražava ozbiljne sumnje u osnovanost zahtjeva na temelju vlastite mjenice namijenjene osiguranju potraživanja koje proizlazi iz ugovora o potrošačkom kreditu i kada je tu mjenicu, koju je u početku izdavatelj izdao bjanko, korisnik naknadno ispunio – taj sud mora po službenoj dužnosti ispitati jesu li odredbe koje su ugovorile stranke nepoštene i u tom pogledu može zahtijevati od prodavatelja robe ili pružatelja usluga da podnese ispravu u kojoj su te odredbe utvrđene, tako da navedeni sud bude u mogućnosti osigurati poštovanje prava koja potrošači imaju na temelju tih direktiva.

Potpisi